

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה חלקים.

חלק א	-	דברים: פתיחה וסיכום	(25x1)	-	25 נקודות
חלק ב	-	דברים: מצוות	(25x1)	-	25 נקודות
חלק ג	-	ירמיה, יחזקאל	(15x2)	-	30 נקודות
חלק ד	-	עזרא, נחמיה	(20x1)	-	20 נקודות
סך הכול				-	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

חלק א – דברים: פתיחה וסיכום (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1 – 2.

1. יחידת הפתיחה – פרק ח'

עיינו בפסוקים א'–י"ח.

א. (1) מהי הסכנה האורבת לעם ישראל דווקא לאחר ירושת הארץ?

(2) כיצד זיכרון ההליכה במדבר יכול לעזור לעם ישראל להתמודד עם סכנה זו?
(10 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ז'–י'.

(1) ספורנו (לפסוק ז'): "וְסֵפֶר חֲמִשָּׁת מִיָּנִי ה'טוֹב", ובכל אחד מהם אמר 'ארץ'."

על פי מה שלמדתם, ציינו שלושה מתוך חמשת מיני ה"טוב" שנשתבחה בהם ארץ-ישראל.
בססו את תשובתכם על הכתוב.

לכל אחד ממיני ה"טוב" שצייתם, הביאו ציטוט מתאים מן הפסוקים.

(2) עיינו בפסוק י'.

רמב"ן (לפסוק י'): "כי תזכור עבודת מצרים ועינויי המדבר, וכאשר תאכל ותשבע בארץ הטובה תברך עליה את השם".

על פי רמב"ן, הסבירו בלשונכם מה מביא את האדם לברך את ה'.

(10 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים י"א–כ'.

רד"צ הופמן (לפרק ח'): "שלוש מדרגות של שכחת ה' מזכיר הכתוב כאן. הראשונה היא זלזול במצוות, אחרי כן באה הגאווה, שהאדם מייחס את כל הצלחות החיים שלו לכוחו הוא, ושוכח את ה' שנתן לו את הכוח לכך. לבסוף באה האלהת כוחות הטבע, דהיינו עבודה זרה גמורה המביאה לידי אובדן הממלכה".

הרד"צ הופמן מתאר שלוש מדרגות של שכחת ה'.

הביאו ציטוט מתאים מן הפסוקים לכל אחת מן המדרגות שהרד"צ הופמן מתאר. (5 נקודות)

2. יחידת הסיכום – פרק כ"ו

א. (1) על פי פסוקים א'–ב', מתי יש לקיים את מצוות ביכורים, וכיצד יש לקיים אותה?

(2) על פי מה שלמדתם, מצוות ביכורים היא "מצווה מבוארת".

הסבירו מהי "מצווה מבוארת", ומהו הביאור של מצווה זו בספר דברים.

(10 נקודות)

ב. בפסוקים א'–י"א מוזכרות שבע מילים מן השורש נ-ת-ן. השימוש באחת מן המילים האלה יוצא דופן.

(1) על פי פרשן שלמדתם, צטטו את השימוש יוצא הדופן, והסבירו מהו ההבדל בינו ובין השימושים האחרים.

(2) על פי מה שלמדתם, מהו הרעיון שיש ללמוד מהבדל זה?

(10 נקודות)

ג. אברבנאל (לפרק כ"ו): "וטעם המצווה הזאת ועניינה הוא שעיקר קבלת הא-לוהות אשר הוא יסוד השלמויות כולן הוא

שנאמין כי לה' הארץ ומלואה, ושהוא אדוננו ואין עוד אחר ושהוא המשגיח עליה ומשפיע כל טובותיה. ושלא יחשוב

אדם שהארץ היא שלו, ושכוחו ועוצם ידו עשה לו את כל חילו, כי זה פריקת עול ומורא שמיים מעליו, לכן ציווה ה'

יתברך שבכל שנה נעשה מעשה שיפרסם בו האמונות האמיתיות ויודה בהן בקול רם בפיו ובשפתיו כדי שישים את

ליבו בהן באמונה קיימת".

(1) על פי אברבנאל, הסבירו את הטעם של מצוות מקרא ביכורים.

(2) על פי טעם זה, הסבירו מדוע דווקא לאחר שהתיישב בארץ ישראל הצטוו עם ישראל לקיים מצווה זו.

(5 נקודות)

חלק ב – דברים: מצוות (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 3–6.

3. דיני הנהגה

א. עיינו בפרק י"ז, פסוקים ח'–י"ב, ובפרק י"ח, פסוקים א'–ח'.

(1) על פי פסוקים אלה, כתבו שני תפקידים של הכוהנים.

(2) הסבירו בלשונכם במה שבט לוי זוכה ובמה הוא אינו זוכה.

(10 נקודות)

ב. עיינו בפרק י"ח, פסוקים א'–ח'.

רש"ר הירש (לפסוקים ו'–ז'): "על יסוד מעמדם בחיי העם ניתן להם [לכוהנים] עתה חלק ישיר מעל 'שולחן העם'..."

והוא כולל זרוע, לחיים וקיבה... אין הכוהנים זוכים בהם בתיווכו של המקדש אלא זו מתנה ישירה 'מן העם אל הכוהן'. הבהמה שחלקים אלה ניתנים ממנה לכוהן, היא בהמת חולין, היא 'בשר תאוה' - הוא הבשר שאכילתו הותרה רק עם ביטול הריכוזיות של העם, ומכאן שמתנות אלה הן אופייניות לתקופת ביטול הריכוזיות והן מבטאות את מעמד הכוהנים בקרב חיי העם המנותק מן המקדש מבחינה מקומית".

(1) על פי פסוקים א'–ח', הביאו דוגמה למתנות כהונה שהן "מתנה ישירה מן העם אל הכוהן", מלבד הזרוע, הלחיים והקיבה, והביאו דוגמה למתנות כהונה ש"הכוהנים זוכים בהם בתיווכו של המקדש".

(2) על פי רש"ר הירש, הסבירו מדוע לאחר המעבר לארץ-ישראל חל שינוי בסוג המתנות שהכוהנים מקבלים.

(10 נקודות)

ג. עיינו בפרק ל"ג, פסוקים ח'–י"א.

בברכת משה לשבט לוי מתוארים שני תפקידים של הלוויים.

הביאו מן הפסוקים שני ציטוטים שבכל אחד מהם מתואר תפקיד אחר של שבט לוי. (5 נקודות)

4. דיני מלחמה

א. עיינו בפרק כ"ה, פסוקים י"ז-י"ט.

(1) על פי פסוקים אלה, מהו הציווי בנוגע לעמלק, ומתי יש לקיים ציווי זה?

(2) על פי פירושים שלמדתם, כתבו שתי סיבות המסבירות מדוע חטאו של עמלק חמור במיוחד.

(10 נקודות)

ב. רמב"ן (לפסוק י"ז): "המדרש שדרשו בו בספרא: יכול בליבך? כשהוא אומר 'לא תשכח' הרי שכחת הלב אמורה, הא

מה אני מקיים 'זכור'? שתהא שונה בפך... ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה. אם לאמור שנקרא פרשת עמלק

בציבור... [שבת זכור], והנכון בעיניי שהוא לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת

השמיים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר כך עשה לנו הרשע ולכך נצטוונו למחות את שמו".

(1) מהי הכפילות בפסוקים שעליה מדרש ספרא מבסס את פירושו, וכיצד הוא מיישב כפילות זו?

(2) מה הן שתי הדרכים לזכור את עמלק שהרמב"ן מביא בדבריו?

(10 נקודות)

ג. עיינו בפרק כ"ה ובספר שמות פרק י"ז, פסוקים י"ד-ט"ז.

רש"ר הירש (לפסוק י"ז): "אלא ששם [ספר שמות] נאמר שהמאבק עם העקרונות של עמלק עד לאובדנו הגמור הוא

תוכן כל ההנהגה ההיסטורית של ה' עלי אדמות, ואילו כאן [ספר דברים] נדרש 'ישראל לראות את עצמו כמכשיר

המשתתף במלחמת ה' בעמלק".

(1) על פי רש"ר הירש, כתבו הבדל אחד בין פרק כ"ה ובין הפסוקים בשמות י"ז. בססו את ההבדל שכתבתם על הכתוב

בכל אחד מן המקורות.

(2) הסבירו כיצד הבדל זה קשור במעבר מן החיים במדבר אל החיים בארץ-ישראל.

(5 נקודות)

5. פתח תפתח

א. עיינו בפרק ט"ו, פסוקים א'-י"א.

(1) הסבירו כיצד יש לקיים את המצווה המתוארת בפסוקים א'-ב'.

(2) על פי הפסוקים, מהו החשש בעקבות דרך קיום המצווה המתוארת בפסוקים א'-ב'? בססו את תשובתכם על הכתוב.

(3) מהו המענה של הכתוב על חשש זה? בססו את תשובתכם על הכתוב.

(10 נקודות)

ב. על פי מה שלמדתם, מהי הסתירה בין פסוק ד' לפסוק י"א, ומהו יישוב הסתירה הזאת? (10 נקודות)

ג. רש"ר הירש (לפסוק ב'): "המלווה שהוא בעל זכות התביעה... מוותר לתמיד על הפעלת הזכות הזאת. אולם הלווה נשאר

חייב לו לתמיד מבחינה מוסרית... אם הלווה עומד על דעתו ורצונו לסלק את החוב הרי המלווה רשאי לקבל את חובו

מידיו. ...ומבחינה זו שונה דין שביעית מדין ריבית שכן אסור ללווה לשלם ריבית כדרך שאסור למלווה לקבלה".

(1) על פי רש"ר הירש, הסבירו את ההבדל בין "דין שביעית" ובין "דין ריבית".

(2) הציעו נימוק לדברי רש"ר הירש: "הלווה נשאר חייב לו לתמיד מבחינה מוסרית".

(5 נקודות)

6. לא תוכל להתעלם

עיינו בפרק כ"א, פסוקים א'–ט'.

א. (1) על פי מה שלמדתם, הסבירו בלשונכם את המקרה המתואר בפסוק א'.

(2) עיינו בפסוקים ב'–ט'.

ציינו את שלוש הקבוצות המוזכרות בפסוקים אלה, ומה מוטל על כל אחת מן הקבוצות לעשות במסגרת מצוות עגלה ערופה.

(10 נקודות)

ב. רש"י (לפסוק ז'): "ידינו לא שפכו" - וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם?! אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לווייה".

(1) הסבירו בלשונכם את השאלה של רש"י בנוגע לדברי הזקנים.

(2) הסבירו את התשובה של רש"י על שאלה זו.

(10 נקודות)

ג. הרב תמיר גרנות: "המוקד בפרשת עגלה ערופה אינו השכינה אלא העם הנושא באחריות, גם אם אחריות עקיפה, שמטילה עליו חובת בדיקה ותיקון עצמי. זו כאמור הסיבה שהעגלה נערפת ולא נשחטת. העגלה אינה קורבן מכפר אלא שחזור של עבירת הרצח על בהמה. הכפרה בדברים איננה מושגת על ידי טקס דתי של הקרבה או הִזָּאת/שפיכת דם, אלא על ידי תיקון ולקיחת אחריות מוסרית במעשה ועל ידי התפילה".

(תורת משה – פרקי המצווה בספר דברים, עגלה ערופה)

על פי הרב גרנות, הסבירו את הרעיון: "המוקד בפרשת עגלה ערופה אינו השכינה אלא העם הנושא באחריות". כיצד רעיון זה

בא לידי ביטוי במצוות עגלה ערופה? (5 נקודות)

חלק ג – ירמיה, יחזקאל (30 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 7–9 (לכל שאלה – 15 נקודות).

7. ירמיה, פרק א'

עיינו בפסוקים ד'–י'.

א. (1) עיינו בפסוקים ו'–ט'.

בפסוקים אלה ירמיהו טוען כנגד השליחות, וה' משיב לו בלשון דומה.

בססו טענה זו באמצעות שני זוגות של ציטוטים: בכל זוג צטטו מדברי ירמיהו ומדברי ה'.

(2) על פי פירושים שלמדתם, מה טען ירמיהו לפני ה'? כתבו שני הסברים.

(5 נקודות)

ב. (1) על פי מה שלמדתם, לשם מה התנבא ירמיהו על הגויים? כתבו שתי תשובות.

הביאו ראיה לאחת התשובות שכתבתם מנבואה אחרת בספר ירמיהו.

(2) "וַיִּשְׁלַח ה' אֶת יָדוֹ וַיַּגַּע עַל פִּי" (פסוק ט').

לשם מה נגע ה' בפיו של ירמיהו?

על פי מה שלמדתם, כתבו שמות של שני נביאים נוספים שסיפור דומה מסופר עליהם.

(5 נקודות)

ג. "אֵל תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי אֶתֶּךָ אֲנִי לְהַצִּלָּךְ" (פסוק ח').

עיינו בפרק ל"ח, פסוקים א'–י"ג.

מדוע היה ירמיהו בסכנה, מה הייתה הסכנה, וכיצד הוא ניצל ממנה? (5 נקודות)

8. ירמיה, פרק ל"ב

עיינו בפסוקים א'–כ"ה.

א. (1) מה ה' מבקש ללמד את עם ישראל באמצעות הציווי על ירמיהו לקנות את השדה?

(2) מדוע ציווי ה' לקנות את השדה עורר תמיהה בירמיהו? בססו את תשובתכם על הכתוב בפסוקים.

(5 נקודות)

ב. יש פרשנים ששאלו על סדר הפסוקים, מדוע המתואר בפסוקים כ"ד–כ"ה מוצג לאחר המתואר בפסוקים י"ג–ט"ו.

(1) על פי מה שלמדתם, הסבירו את הקושי של הפרשנים בנוגע לסדר הפסוקים.

(2) כתבו תשובה אחת על קושי זה.

(5 נקודות)

ג. עיינו בספר עמוס, פרק ט', פסוק י"ד.

(1) מה מוסיף הפסוק בספר עמוס על הנאמר בפסוק ט"ו שבפרק ל"ב?

(2) רד"ק (לפסוק י"ד): "ושתו את יינם ואכלו פריהם" - רצה לומר שלא יהיה יגיעם לריק שיעבדו אדמתם ויאכלו

אויביהם השכנים להם, כמו שעשו בהיותם על אדמתם קודם חורבנה, כאשר לא היו עושים רצון האל".

על פי רד"ק, מהי ההבטחה לעם ישראל בעמוס, פרק ט', פסוק י"ד?

(5 נקודות)

9. יחזקאל, פרק ל"ז, פסוקים א'–י"ד

א. עיינו בפסוקים א'–ג'.

(1) מה ה' שואל את הנביא, ומה מסמלות העצמות בשאלה זו?

(2) על פי מה שלמדתם, מה מבטאת תשובת הנביא על שאלת ה'?

(5 נקודות)

ב. תלמוד בבלי, סנהדרין, ק"ה ע"א: "שמואל אמר: באו עשרה בני אדם וישבו לפניו, אמר [יחזקאל] להן: חזרו בתשובה.

אמרו לו: עבד שמכרו רבו ואישה שגירשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום? אמר לו הקדוש ברוך הוא לנביא: לך אמור להן... גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין ישראל לומר כך, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא וקראו [לנבוכדנאצר מלך בבל] עבדו, שנאמר: 'נבוכדנאצר מלך בבל עבדי'."

(1) מה מבטאים דברי האנשים ליחזקאל? הביאו ציטוט מפסוקים א'–י"ד שמבטא רעיון דומה.

(2) הסבירו מה הגמרא לומדת מן הפסוק: "נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַבְדִּי" (ירמיה, פרק כ"ז, פסוק ו'), וכיצד לימוד זה יכול

לנחם את עם ישראל.

(5 נקודות)

ג. מזמור קל"ז בספר תהלים מתאר את תחושותיהם של גולי בבל שיחזקאל חי בקרבם.

מלבי"ם (לתהלים קל"ז): "על נהרות בבל" - מה שבכינו בבבל והתאבלנו על ציון לא היה בעבור שאיבדנו הטובות הגשמיות מהעושר והקניינים שדות וכרמים. כי גם 'על נהרות בבל שם ישבנו' - רצה לומר שם ישבנו ישיבת קבע והיה לנו גם שם נחלת שדה וכרם כמו שנאמר: 'בָּנוּ בָתִּים וּשְׁבוּ וּנְטָעוּ גִּטּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָן' (ירמיה, פרק כ"ט, פסוק ה'). ... ובכל זאת 'גם בכינו בזכרנו את ציון' מפני שזכרנו קדושת ציון ששם היה בית המקדש והעבודה והשכינה, על זה בכינו על האושר הרוחני שנאבד מאיתנו."

(1) על פי מלבי"ם, על מה התאבל עם ישראל, ועל מה לא התאבל העם?

(2) הסבירו כיצד מלבי"ם מבסס את פירושו על הכתוב בתהלים קל"ז.

(5 נקודות)

חלק ד – עזרא, נחמיה (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 10 – 11.

10. עזרא, פרק א' ופרק ד'**א.** עיינו בפרק א'.

(1) מה מאפשרת הצהרת כורש ליהודים, ומה היא אינה מאפשרת להם?

(2) מה מצווה כורש על היהודים שהחליטו להישאר ולא לחזור לירושלים?

(6 נקודות)

ב. עיינו בפרק ד'.

(1) מה הייתה הבקשה של צרי יהודה ובנימין?

(2) על פי פירושים שלמדתם, כתבו שתי סיבות לדחיית בקשתם.

(6 נקודות)

ג. בכמה מקורות בתנ"ך מתוארים יחסים בין ישראל ומלכיהם ובין מלכי הגויים.

(1) הביאו שתי דוגמאות מן התנ"ך למלך גוי, מלבד המלך כורש, שעזר לעם ישראל או למלך ישראל.

ציינו את שמות המלכים, וכתבו כיצד הם עזרו, ומדוע עשו זאת.

(2) הביאו מן הספרים שמות ובמדבר שתי דוגמאות לעמים שהתעמתו עם בני ישראל.

ציינו את שמות העמים, וכתבו את נסיבות העימות, וכיצד הסתיים העימות.

(8 נקודות)

11. נחמיה, פרקים א'–ג'**א.** עיינו בפרק א'.

מדוע התפלל נחמיה אל ה', ומה הם דברי נחמיה בתפילתו? (6 נקודות)

ב. עיינו בפרק ג', פסוקים ל"ג–ל"ח.

בפסוקים ל"ו–ל"ז מתוארת תפילת נחמיה לה'.

(1) מה גרם לנחמיה להתפלל?

(2) מהו התוכן של תפילת נחמיה?

(6 נקודות)

ג. בתנ"ך מתוארות תפילות שונות של מנהיגים. יש תפילות שבהן המנהיג פונה אל ה' בבקשה אישית, ויש תפילות שבהן

המנהיג פונה אל ה' בבקשה למען הציבור.

(1) הביאו דוגמאות לשתי תפילות שונות של מנהיגים (חוץ מנחמיה). תפילה אחת אישית, ותפילה אחת למען הציבור.

בתשובתכם ציינו מי המתפלל, מה הן הנסיבות שהובילו אותו להתפלל, וכתבו בקצרה את תוכן התפילה.

(2) בחרו באחת מן התפילות שכתבתם עליהן בתת-סעיף (1) ובאחת מן התפילות של נחמיה, וכתבו נקודת דמיון אחת

והבדל אחת בין התפילות שבחרתם.

(8 נקודות)

בהצלחה!